

Dzintars Bušs

EDUARDS BĪRIŅŠ – VIENS NO PIRMAJĪEM LATVIJAS DIPLOMĀTIEM

Eduards Bīriņš

“Latvijas Vēstures Institūta Žurnāla” vairākos iepriekšējos numuros tika publicēta daļa no 1905.–1907. gada revolūcijas aktīva dalībnieka, Latvijas pirmā ģenerālkonsula Londonā, centīga korespondenta Eduarda Bīriņa memuāriem. Oriģinālā atmiņas ir ietilpinātas 22 kladēs un aptver E. Bīriņa dzīves gaitas no 1887. līdz 1927. gadam, taču žurnālam bija pieejama tikai daļa šī materiāla – par laikposmu līdz 1908. gadam. Pēc būtības šīs atmiņu daļas publikācija vēstures doktores Līgas Lapas zinātniskā redakcijā, kā arī Kaspara Kļaviņa ievadvārdi, publikāciju uzsākot,

ir pirmais nopietnākais mēģinājums parādīt E. Bīriņa personības veidošanos un tālāko izaugsmi – viņa ieguldījumu cīņā pret carismu un par neatkarīgu Latviju.

Līdz šim lasītāji grāmatās un periodikā varēja atrast tikai dažus E. Bīriņam veltītus rakstus.¹ Pamatā tie ir balstīti uz E. Bīriņa atstātajiem publicētajiem un nepublicētajiem darbiem (rakstiem presē, atmiņām), vairākiem dokumentiem Latvijas arhīvos. Bez šaubām, jāņem vērā, ka žurnālistika un atmiņas kā subjektīvi vēstures avoti ir vērtējami kritiski, tie mēdz būt neprecīzi, kļūdaini vai pat tendenciozi. Tomēr arī zinātniskajā literatūrā attiecībā uz E. Bīriņa uzskatiem un dzīves faktiem atrodama nepareiza informācija, pat būtiskas kļūdas, kas izskaidrojamas ar faktiskā materiāla nepietiekamu pārzināšanu. Jāatzīmē arī atsevišķu faktu noklusēšana, šo darbu autoriem iztopot mainīgās politiskās varas pasūtījumam.

Jāteic, ka E. Bīriņš gan darbā (tipogrāfijas burtliča, revolucio-nāra – pagrīdnieka, diplomāta, politiķa, žurnālista u.c.), gan sadzīvē bijusi visai pretrunīga personība. No vienas puses, viņš bija enerģisks, strādīgs, iniciatīvas bagāts, diplomātiski elastīgs, spējīgs izdzīvot krasos vēsturiskos pagriezienos, bet, no otras puses, dumpīgs, paštaisns un nereti neiecietīgs cilvēks, kuram bija grūti uzklausīt kritiku no citiem un kuram bija pietiekami augsts savas pašvērtības sliekšnis.

Šis pētījums balstīts uz salīdzinoši plašas avotu un literatūras bāzes, uz tuvinieku un līdzgaitnieku aptaujām, E. Bīriņa perso-nisko saraksti un arhīva materiāliem. Autora rīcībā ir nonākuši arī tādi materiāli kā, piemēram, 1946. gadā E. Bīriņa paša rokas parakstīts 11 lappušu mašīnraksts, kas acīmredzot bijusi kārtējā sa-gatave rakstam padomju presē vai ziņojums kādai svarīgai pēckara institūcijai. Ir arī vairāki citi dokumentu, avīžu izgriezumu kopo-jumi – mapes ar E. Bīriņa izdarītiem labojumiem vai pierakstiem, kā arī fotogrāfijas. Autors ir iepazinies ar 1918.–1927. gada Latvijas sūtniecības un konsulāta Londonā nodoto materiālu kopojumu Latvijas Ārlietu ministrijas arhīvā, kas tagad daļēji nodots Latvijas Valsts vēstures arhīvam.

Tas viss var lielākā mērā nekā iepriekšējās publikācijas kalpot E. Bīriņa atstātā mantojuma studijām. Raksta autors šobrīd nepre-tendē uz E. Bīriņa politiskās, diplomātiskās, žurnālistiskās darbības, ideoloģisko un politisko uzskatu visaptverošu analīzi, bet galveno uzmanību ir veltījis precīzāku E. Bīriņa dzīves un biogrāfisko datu atklāšanai. Diemžēl autoram nav bijis pieejams pietiekami plašs ticamu datu materiāls par viņa dzīves posmu pēc 1932. gada, t.i., kad E. Bīriņš atstāja darbu Siguldā Latvijas rakstnieku un žur-nālistu pilī. Īpaši maz oficiālu liecību ir par E. Bīriņu padomju varas laikā Latvijā pēc Otrā pasaules kara. Lielāko palīdzību patiesības noskaidrošanā par E. Bīriņa dzīvi autoram ir snieguši viņa laikabiedri un radnieki, par ko izsaku vislielāko pateicību.

BĪRIŅU DZIMTA

Eduards Bīriņš dzimis 1883. gada 7. aprīlī turīga Dobeles (Jelgavas) apriņķa Vecsvirlaukas pagasta “Cāļu” māju saimnieka ģimenē. Tēvs Pēteris Bīriņš (1839. 20.IX–1919.21.VIII), māte Emīlija (dzim. Veidele, 1855–1915.17.X), kā vēsta ieraksti baznīcas grāmatā,

laulāti Jelgavas Sv. Annas evaņģēliski luteriskajā baznīcā. Izdevies noskaidrot, ka E. Bīriņa tēvs Pēteris Bīriņš nāk no Jaunsvirlaukas pagasta “Lubeniekiem”, kur dzimis Dāvja Bīriņa Indriķa dēla sešu bērnu ģimenē, bet savu ģimenes ligzdu vijis un dzīvi nodzīvojis Vecsvirlaukas pagasta “Cāļos” – veiksmīgu precību vai arī saimes dalīšanas rezultātā, kad tēvs nopirka dēlam šeit zemes gabalu jaunas saimniecības ierīkošanai.

Pētera un Emīlijas Bīriņu mājas “Cāļi”, kā tās redzēja autors, no šodienas skatījuma nav ne varena, ne grezna ēka, tā ir tipiska Zemgales vecsaimnieku dzimtas vienstāva koka ēka Platones upes krastā Romas kroga tuvumā. Kopš 20. gadsimta 30. gadiem “Cāļi” jau tika ietilpināti 1 km attālās Jelgavas pilsētas teritorijā un ieguva adresi – Romas iela 13. Stratēģiski svarīgā un vienmēr dzīvā Rīgas–Kēnigsbergas šoseja no “Cāļiem” atradās tikai kādu 200 m attālumā. Saimniecībai bija vairāk nekā 100 pūrvietu zemes, kas latviešu zemniekam bija liela bagātība.

Emīlijas un Pētera Bīriņu ģimenē piedzima un uzauga vismaz 10 bērni: sešas meitas un četri dēli (sk. 1. pielikumu).² Vēlāk zeme tika sadalīta starp bērniem, bet nelielu daļu pārdeva. Sadalīja arī pašu “Cāļu” māju – vienu daļu mantoja meita Viktorija, otru – Eleonora. Pēc vēl nepilnīgām ziņām, turpat uz tēva zemes jaunas saimniecības nodibināja māsas Rozālija (Lilija), Natālija un dēls Alfrēds. Kādu daļu zemes nopirka mācītāja Lauberta ģimene.

Kā liecina evaņģēliski luteriskās baznīcas grāmatas, Bīriņu dzimtas pārstāvji Zemgales (Jelgavas, Jaunsvirlaukas, Vecsvirlaukas, Kroņvirnavas, Platones, Svētes, Elejas, Skaistkalnes) pusē bija iesakņojušies jau vismaz 18. gadsimta vidū un sūtīja lielajā dzīvē visai perspektīvu jauno paaudzi. Kā autoram atzīmēja ne viens vien sarunu biedrs, Bīriņu dzimtas atvases lielākoties bija apveltītas ar lielu gribaspēku, enerģiju, augstiem ideāliem, dziļiem centieniem, it īpaši pēc izglītības. Šai paaudzei bija lemts dzīvot uz vispārēja tautas atmodas un kultūras pacēluma viļņa, un vairums no jaunajiem paši bija latviešu nācijas kopējās apziņas veidotāju pirmajās rindās. Kā zināms, šajā laikā tieši Jelgavai bija lemts kļūt par latviskās kultūras centru, kamēr Rīgā pārsvarā valdīja krievu un vācu gars. Šajā vidē dzima arī politiskas idejas un tika daudzīnāta doma par Latvijas valstiskumu. Pretēji vairākās publikācijās paustajam jāatzīmē, ka E. Bīriņa iesaistīšanās revolucionārajā kustībā neradās uz tukšas vietas – drīzāk tā bija likumsakarīgs iepriekšējās paaudzes

lietas turpinājums. Viņš vairs nebija jāpārlicina par nepieciešamību aktīvi virzīt notikumus, pirms viņa Jelgavā jau bija daudz gaismas nesēju un politisko runu teicēju, kā arī revolucionāro pagrīdes kopu. 1905. gada aktivitātes Latvijā veicināja arī notikumi Krievijā. Ciešas saites latviešiem bija ar revolucionāro Pēterburgu. Bīriņu dzimtai, konkrēti – Pētera brāļiem, piederēja īpašumi arī Pēterburgā.³ Vēl tagad tur un Pleskavas, Novgorodas apgabalā, arī Sibīrijā dzīvo ģimenes ar Bīriņu uzvārdu, kas ir un varētu būt Bīriņu dzimtas turpinātāji.

Protams, jaunās personības izgāja katra savu dzīves ceļu; pārvarot šaubas un pretrunas, nereti brāļu un māsu uzskati tik krasi atšķīrās, ka viņi nonāca diametrāli pretējās nometnēs. Tam pamatā bija gan nejauša apstākļu sakritība, gan konsekventa turēšanās pie dogmatiskas ideoloģijas. Vairākiem no viņiem mūžs noslēdzās traģiski, it īpaši bijušajā Padomju Savienībā komunistiskā režīma apstākļos. Staļina represiju laikā nošāva E. Bīriņa brālēnus Biseniekus: Georgu – neatkarīgās Latvijas diplomātu, Voldemāru – ievērojamu partijas un valsts darbinieku, PSRS Ārējās tirdzniecības komisariāta Valsts bankas Londonas nodaļas valdes locekli.⁴ Eduarda brālim Vilim Vilhelmam Bīriņam – dzelzceļa lokomotīvju vadītājam (Brestļitovska, Sizraņa) piesprieda 10 gadus stingra režīma nometnē. Tagad visi viņi ir rehabilitēti. Liela nozīme Bīriņu dzimtas vēsturē bija arī viņu radiem no citām Latvijas sabiedrībā visai redzamām dzimtām, piemēram, Eilenbergu, Stepermaņu, Kolbergu, Kānbergu u.c. dzimtām. Sabiedrības atzinību guvušie brālēni un māsiņas daudzējādā ziņā ietekmēja arī Eduarda turpmāko dzīvi, viņa pasaules uzskatu, sabiedriski politisko darbību.

MANAS SKOLAS LAI KALPO CĪŅAI DĒĻ BRĪVĪBAS...

Skolu Eduards Bīriņš sāka apmeklēt 9 gadu vecumā, pirmā skola atradās turpat blakus – Jelgavas pilsētas nespējnieku patversmē “Roma”. Turpmāk viņš ir mācījies Leča pamatskolā Jelgavā, 1900. gadā iestājies Jelgavas reālskolā. 1899. gadā 15 gadu vecumā viņš jau uzsāka patstāvīgas darba gaitas, strādājot latviešu sabiedrībā plaši pazīstamajā Stefenhāgena un dēla drukātavā Jelgavā par burtliča mācekli.

Tanī laikā viņš ievingrināja roku arī rakstīšanā: sūtīja korespondences “Latviešu Avīzēm” Jelgavā. Viņš veica korektora

darbu, laboja ortogrāfiju Bankava "Pavāru grāmatai" un jaunajai "Sprediķu grāmatai". Par darbu minēto grāmatu ortogrāfijas pilnveidošanā Latviešu draugu biedrība viņam izteikusi atzinību.

Kā raksta pats Eduards, "strādādams Stefenhagena un dēla drukātavā un nākdams sakaros ar latviešu revolucionāriem (sociāldemokrātu grupu – Dr. Pauls Kalniņš, Klāra Kalniņa, Jānis Endrups u.c.), 1902. gada oktobrī–novembrī no Bankava "Pavāru grāmatas" un Jaunās Derības burtiem kopā ar Kārli Kurševicu un Emīliju Kalniņu ierīkojām Jelgavā pirmo slepeno (pagrīdes) drukātavu Latvijā un uz Ziemassvētkiem 1902. gadā izlaidām pirmo drukāto proklamāciju "Miers virs zemes", aicinādami strādniekus un zemniekus uz cīņu pret kapitālistiem un patvaldību Krievijā".

Jau krietni vēlāk viņš raksta: "Ap manu vecāku mājām pulcējās viena daļa Jelgavas progresīvās inteliģences. Man bija vairākas pieaugušas māsas un brāļi, kuri piedalījās vietējos dziedāšanas koros. Tā "Cāļos" bieži notika visādas saviesības un sanāksmes, kurās izpaudās tā laika jaunstrāvnieku idejas, kaut gan manas māsas un brāļi bija diezgan atturīgi pret tām, tomēr man labprāt patika klausīties runās, kurās tika izsacītas brīvākas domas. Manī pamazām, bet noteikti sāka veidoties pasaules uzskats, kuram pamatā bija cīņa dēļ brīvības."⁵

No atmiņām uzzinām, ka vairākās revolucionāru organizētajās diskusijās "Cāļos" piedalījās ne viens vien krietni vecāks un dzīvē rūdītāks jauno uzskatu atbalstītājs, tostarp arī brālēns Jānis Bisenieks, kas turējās kopā ar Jāni Čaksti un citiem, kas bija studējuši Maskavā, Pēterburgā, Tērbatā, daudzās ārvalstīs un bija gaidīti politiskie lektori šādās auditorijās.

1903. gadā E. Bīriņš aizbrauca uz Rīgu, kur iestājās darbā krievu avīzes "Pribaltijskij kraj" drukātavā. Te viņš satuvinājās ar Vili Straujānu, Jāni Čauli, Annu Ripu un citiem, piedalījās sociāldemokrātu Rīgas grupas dibināšanā, kļuva tās komitejas loceklis. 1903. gada 28. septembrī komiteju pilnā sastāvā arestēja. Līdz pārvešanai uz jaunuzcelto Centrālcietumu E. Bīriņš atradās Rīgas vecajā izmeklēšanas cietumā vieninieka kamerā, tanī laikā tur atradās Emīls Skubiķis, Vilis Straujāns, Jānis Puķe u.c. jaunie latviešu revolucionāri.

1905. gada vasarā E. Bīriņš Rīgas Centrālcietuma 19. kamerā, saņēmis slepeni iesūtītus burtus, nodrukāja miniatūru avīzīti "Cietuma Cīņa" piecos eksemplāros. Trīs eksemplārus izsūtīja uz

ārieni un divus izplatīja no rokas rokā cietumā. Par to savā laikā atzīmēts nelegālajā laikrakstā “Cīņa”.

Uz cara 1905. gada 17. oktobra manifesta pamata E. Biriņu kopā ar citiem revolucionāriem atbrīvoja no Rīgas Centrālcietuma. Kopumā viņš tur bija atradies 2 gadus un 23 dienas, no tiem – 21 mēnesi vieninieka kamerā. E. Biriņa un viņa arestēto biedru lieta bija nolikta iztiesāšanai Pēterburgas tiesu palātas sesijā Rīgā.

Tūliņ pēc atbrīvošanas no cietuma E. Biriņš atkal iesaistījās aktīvā revolucionārā darbībā. Viņš tika ievēlēts arī Latviešu sociāldemokrātu savienības (LSDS) Centrālajā komitejā. Starp revolucionāriem bija pazīstams ar pseidonīmu Jēzulēns. E. Biriņam tika uzticēta nelegālās literatūras izdošana. Viņš iestājās darbā Hempla drukātavā Rīgā, Vaļņu ielā, kur iespieda savienības izdoto žurnālu mākslai un literatūrai “Pret Sauli”. E. Biriņš bija šī žurnāla redakcijas kolēģijas loceklis. Nelegālo literatūru un proklamācijas iespieda Jāņa Briģa drukātavā Berga bazārā. Saītes ar literātiem Jāni Akurateru, Jāni Jaunsudrabiņu, Ati Ņeniņu, Viktoru Eglīti, Kārli Jēkabsonu, Antonu Austriņu, Kārli Krūzu un citiem, kas strādāja žurnālā, Biriņš nezaudēja mūža garumā, un vairākkārt šīs viņu tuvās attiecības nospēlēja pietiekami nozīmīgu lomu.

1905. gada oktobra beigās Eduards Biriņš Rīgā kāda drauga revolucionāra dzīvoklī iepazinās ar Ievu Karolini Strožu – 20 gadus vecu pagrīdnieci Ieviņu, kas vēlāk kļuva viņa dzīvesbiedre.⁶ Pēc profesijas Ieva bija šuvēja, nākusi no Jēkabpils apriņķa Dignājas pagasta “Ozulānu” mājām. Ievas tēvs Jēkabs Strožs bija aktīvs 1905. gada notikumu dalībnieks. Viņš tika ievēlēts pagasta rīcības komitejā. Pēc revolucionāru sapulces Kalnamuižas pagastmājā 1905. gada 13. decembrī J. Strožs un vēl 16 sapulces dalībnieki tika arestēti. 1906. gada 2. janvārī J. Strožu kopā ar A. Brūveri “bēgot” nošāva netālu no viņu mājām mežā.⁷ Citur literatūrā minēts, ka abi revolucionāri nošauti 24. janvārī.⁸ Viņi apglabāti Dignājas kapsētā.

1906. gada janvāra sākumā, kad gandrīz visi Latviešu sociāldemokrātu savienības Centrālās komitejas locekļi un citi aktīvisti bija atstājuši Rīgu, arī E. Biriņš devās emigranta gaitās. Vispirms viņš aizbrauca uz Pēterburgu un neilgi strādāja žurnāla “Prosvēščenije” drukātavā. Pēc tam kad cara policija jau atkal bija nākusi E. Biriņam uz pēdām, viņš devās uz Helsingforsu, tad uz Abo un ar tvaikoni “Arcturus” uz Kopenhāgenu. No Kopenhāgenas ar tvaikoni

“Move” viņš brauca uz Lībeku un cauri visai Vācijai uz Bāzeli, kur laimīgi tika atrasts darbs “Basler Nachrichten” drukātavā. Viesnīcā “Engelhof” nejauši viņš satikās ar vienu no savienībnieku līderiem Miķeli Valteru. E. Bīriņš ilgus gadus bija M. Valtera ideoloģisko un politisko uzskatu kvēls aizstāvis. No Bāzeles E. Bīriņš devās uz Cīrihi – tā laika latviešu politisko emigrantu centru, kur drīz vien nodibināja sakarus ar Ernestu Rolavu, Emīlu Skubiķi, Augustu Kirhenšteinu, ārstu Paulu Kalniņu un citiem latviešu un krievu revolucionāriem. Liekas, ka E. Bīriņš ir pārspilējis vai domājis par lojālāku attieksmi no padomju orgāniem, 1946. gadā rakstītās kārtējās atmiņās par savu dzīvi atzīmēdams, ka viņš ir bijis pazīstams arī ar Ļeņinu un Georgiju Pļehanovu. Bet ir vairāki materiāli, galvenokārt vēstules, kas liecina, ka veterinārārsts, vēlāk mikrobiologs Augusts Kirhenšteins tajā laikā Šveicē kā savienībnieks arī vēlāk uzturēja visai ciešus kontaktus ar E. Bīriņu. A. Kirhenšteins viens no pirmajiem iestājās biedrībā “Piektais gads” un saņēma tās biedra karti Nr. 104.⁹

Taisnība, un tas sakrīt ar 20.–30. gados rakstītajām atmiņām, ka E. Bīriņš Šveicē kopā ar Ernestu Rolavu, Emīlu Skubiķi un Miķeli Valteru nolēma atjaunot Latviešu sociāldemokrātu savienības darbību Baltijā. Šajā nolūkā tika izstrādāts visai detalizēts darbības plāns, un 1906. gada aprīļa sākumā E. Bīriņš devās uz Rīgu kā “Hamburger Zeitung” darbinieks ar pasi uz redaktora Johana Brauna vārda. Viņš brauca pirmās klases vagonā, vezdams līdzī bagāžu, galvenokārt manuskriptus politiskās literatūras izdošanai. “Cauri degošai Zemgalei, kur trakoja vācu muižnieki un soda ekspedīcijas, laimīgi sasniedzu Jelgavu un Rīgu. Apstājos uz dažām dienām “Romās” viesnīcā un tad nozudu no atklātības, un paliku par pagrīdnieku,”¹⁰ – tā šo braucienu atcerējās E. Bīriņš.

1906. gada maijā E. Bīriņš piedalījās nelegālās avīzes “Strādnieks” un dažus mēnešus vēlāk otra laikraksta “Laukstrādnieks” izdošanā. Sakarā ar līdzstrādnieku trūkumu bieži vien viņš kopā ar Arni (Ernestu Runci) šīs avīzes aizpildīja ar saviem sarakstītajiem materiāliem. Abas avīzes iespieda Jāņa Briģa tipogrāfijā Berga bazārā. Turpat un uz tās pašas mašīnas iespieda arī LSDSP laikrakstu “Cīņa”, neraugoties uz to, ka starp savienību un sociāldemokrātiem pastāvēja diezgan asa polemika un nesaskaņas dažādos jautājumos. E. Bīriņu atkal ievēlēja par LSDS Centrālās komitejas locekli kopā ar Albertu Traubergu un Jūliju Pētersonu (Mušiņu).

Šāda darbības aktivizēšanās pievērsa policijas uzmanību, un, savācot pietiekošus pierādījumus, 1906. gada septembrī sākās plaši savienības biedru aresti. E. Bīriņu kopā ar viņa brāļiem Alfrēdu un Ādolfu arestēja Vecsvirlaukas “Cāļos” 1906. gada 3. septembrī. Viņus visus trīs nežēlīgi sita Jelgavā un Rīgas policijas izmeklēšanas daļā. E. Bīriņu kopā ar Arnoldu Martinsonu nosūtīja soda ekspedīcijas rīcībā uz Lielvārdi, lai nodotu lauka karatiesai. A. Martinsonu nošāva, bet E. Bīriņu pārsūtīja uz Ogrī un no turienes uz Rīgas Centrālcietumu un 8. novembrī ievietoja cietuma slimnīcā. E. Bīriņam izdevās par savu un citu ieslodzīto spīdzināšanu nodot ziņas II Valsts domes deputātam Jānim Ozolam, kas tās izmantoja savā interpelācijā par spīdzināšanām Baltijā.

E. Bīriņa lietu nodeva Rīgas karatiesai. 1908. gada martā E. Bīriņa vecākiem pret 500 rubļu drošības naudas izdevās panākt, ka Eduardu 1. aprīlī atbrīvoja no ieslodzījuma līdz tiesas dienai. E. Bīriņš atbrīvojumu veikli izmantoja, lai dotos prom no cariskās Krievijas uz ārzemēm.

PIEKTGADNIEKS ANGLIJĀ

1908. gada jūnijā bez naudas un angļu valodas zināšanām E. Bīriņš nokāpa no kuģa Londonā un devās meklēt latviešus. Sākās jauns posms E. Bīriņa dzīvē. Ar draugu palīdzību tika nodibināti sakari ar angļu leiboristiem Makdonaldu un Grīnu, vairākiem kreisi noskaņotiem Lielbritānijas parlamenta locekļiem, Anglijas kultūras un mākslas pārstāvjiem, krievu sociālistiem. Arī ar Krievijā slaveno anarhistu teorētiķi kņazu Pjotru Kropotkinu. Vēlāk personiskā pazīšanās ar kņaziem Kropotkiniem, starp citu, arī nospēlēja zināmu lomu E. Bīriņa dzīvē.

Dienas kārtībā bija sarunas par Anglijas karaļa gatavošanos vizītei pie sava brālēna cara Nikolaja II. Visa angļu progresīvā sabiedrība un prese bija pret šādu viesošanos laikā, kad Krievijā traģoja reakcija un straumēm plūda ļaužu asinis. Anglijas parlamenta kreisie deputāti nodibināja parlamentā “Krievijas lietu komiteju” (The English Parliamentary Vigilance Committee for Russian Affairs). Šī komiteja 1908. gada jūlijā sāka izdot biļetenus par drausmīgajiem apstākļiem Krievijā, par inteliģences un citu progresīvu pilsoņu vajāšanu, par revolucionāru spīdzināšanu un slepkavošanu cara cietumos. Šajā Krievijas reakcijas atmaskošanas darbā

iesaistījās arī E. Bīriņš kā apsūdzētājs un liecinieks par patvaldības zvērībām un revolucionāro strādnieku un zemnieku slepkavošanu. Komiteja uzņēmās E. Bīriņa lietas izmeklēšanu. Atsevišķā biļetenā iespieda II Valsts domes interpelāciju par spīdzināšanām Baltijas cietumos. E. Bīriņa ziņojumu vairākos numuros, sākot ar 1908. gada 18. augustu, ievietoja angļu laikraksts "The Daily News". Uz to dzīvi atsaucās angļu prese un sabiedrība, un Anglijas karalis tomēr neaizbrauca uz Krieviju, kas vēlreiz apliecina, cik liels iespaids Anglijā arvien ir bijis sabiedriskajai domai.

1908. gadā Londonā saplūda ļoti daudz politisko emigrantu no Krievijas, starp tiem daudzi latvieši no dažādām partijām, kā arī cilvēki, kuri kaut kādu iemeslu dēļ bija iesaistījušies revolucionārajā kustībā. Radās doma par visu latviešu apvienošanu bezpartejiskā izglītības biedrībā. Tika nodibināta Londonas latviešu izglītības biedrība, kurā drīz vien iestājās krietns skaits cilvēku. Biedrības priekšnieks bija skolotājs Juris Daberts, sekretārs – E. Bīriņš. Biedrība gan pastāvēja neilgu laiku, jo sākās parastās nesaskaņas un biedru aizceļošana.

1908. gada rudenī Briselē Beļģijā notika Latviešu sociāldemokrātu savienības konference, kurā piedalījās arī E. Bīriņš. Konferencē bija ieradušies: Miķelis Valters, Edvards Traubergs, Emma Liekne, dzejnieks Pēteris Blaus, Andrievs Kalniņš u.c. Konferences laikā E. Bīriņam radās asas domstarpības ar vairākiem partijas vadītājiem par partijas programmu un darbības taktiku, kuri centās Latviešu sociāldemokrātu savienību pārvērst par Krievijas sociālistu revolucionāru (eseru) organizācijas sastāvdaļu, izvirzot darbības priekšplānā revolucionāro terorismu. E. Bīriņam tas nebija pieņemams, un viņš no savienības izstājās. 1946. gadā E. Bīriņš rakstīja, ka no tā laika vairs nevienā politiskā organizācijā aktīvi nav piedalījies, tomēr viņa apgalvojums neatbilst patiesībai. Aizsteidzoties laikam priekšā, jāsaka, ka E. Bīriņš bija ļoti aktīvs sociāldemokrāts Siguldas periodā no 1929. līdz 1932. gadam. E. Bīriņš bija avīzes "Siguldas Ziņas", kas pēc būtības bija izteikti politiska sociāldemokrātu avīze, kolēģijas loceklis, arī LSDSP grupas komitejas sekretārs un kandidēja pilsētas domes vēlēšanās no šīs partijas 1931. gada pavasarī, taču netika ievēlēts. Par Siguldas pilsētas domes priekšsēdētāju toreiz kļuva viņa partijas Siguldas grupas komitejas priekšsēdētājs un avīzes "Siguldas Ziņas" redaktors Kārlis Ertners.

Atgriežoties Londonā, jāatzīmē, ka 1908. gada 26. augustā no Jelgavas uz Angliju pie Eduarda izbrauca Ieva Stroža un tā paša gada beigās viņi apprecējās. Arī šeit svešumā Ieva drīz vien iesaistījās politikā, kļūdamā par Latvijas Sociāldemokrātijas Londonas grupas biedri.¹¹ 1909. gada pavasarī Bīriņu ģimene no Londonas pārcēlās uz Liverpūli, kur Eduards strādāja brāļu Roklifu tipogrāfijā, vēlāk Liverpūles kokvilnas biržā par Amerikas un Ēģiptes kokvilnas tirgus biļetena tehnisko vadītāju.

Liverpūlē E. Bīriņš atjaunoja sakarus ar pazīstamo latviešu avīžu redaktoru Āronu Matīsu un, sākot ar 1912. gadu, ar pseidonīmu Romnieks rakstīja informācijas par apstākļiem Anglijā laikrakstam "Baltijas Vēstnesis",¹² vēlāk "Dzimtenes Vēstnesis". E. Bīriņam izveidojās sadarbība arī ar citiem latviešu kultūras darbiniekiem, literātiem, zinātniekiem, to skaitā ar Jaunā Rīgas teātra dramaturgu Kārli Freinbergu. E. Bīriņš sūtīja rakstus viņa žurnālam "Skatuve un Dzīve". Pēc K. Freinberga ierosinājuma viņš latviešu valodā pārtulkoja trīs lugas: Džona Golsvērtija "The Strife" (Cīņa) un "The Eldest Son" (Vecākais dēls) un Hārlija Grenvila-Bārķera "Waste" (Izšķērdība).

Pirmā pasaules kara laikā E. Bīriņš bija Vācijas kā šī kara izraisītājas atklāts pretinieks. Viņa galvenie pretkara cīņas līdzekļi bija raksti periodikā, aģitācija masu pasākumos. Viņš aktīvi sekoja notikumiem Latvijā un Krievijas emigrantu liktenim Lielbritānijā. E. Bīriņš tad uzzināja, ka smagajās bēgļu gaitās Vidzemē 1915. gada 17. oktobrī 69 gadu vecumā mirusi viņa māte. Māte apglabāta Cēsīs Bruzīšu kapos, kur Latvijas ievērojamais tēlnieks Kārlis Jansons uzcēla pieminekli visiem Kurzemes bēgļiem.

Kad angļu presē 1916. gadā pacēlās balsis pret ārzemniekiem, galvenokārt Krievijas pavalstniekiem, kā galvenajiem bezdarba veicinātājiem angļu strādnieku vidū, ietekmīgais svētdienas laikraksts "The Sunday Chronicle" 1916. gada 16. jūnijā iespieda E. Bīriņa paskaidrojumu ārzemnieku jautājumā. To pārpublicēja citas vietējās avīzes, un, kā E. Bīriņš atmiņās uzsvēra, šī nejēdzīgā kūdišana pret imigrantiem noklusa. Viņš presē nenogurstoši uzstājās arī pret Krievijas pavalstnieku mobilizāciju Anglijas armijā, jo pēc starptautiskajiem likumiem ārzemju pilsoņus nedrīkstēja mobilizēt citas valsts bruņotajos spēkos.

Liverpūlē nereti iebrāuca Krievijas kuģi, uz kuriem bija daudz latviešu virsnieku un jūrnieku, piemēram, "Varjag", "Kursk" u.c.

Pēdējais savā laikā uzturēja tiešu pasažieru satiksmi starp Liepāju un Ņujorku, un tā kapteinis bija liepājnieks Alfreds Kiršfelds. Arī kuģa komanda, ap 120 cilvēkiem, sastāvēja lielākoties no latviešiem. E. Bīriņu pieņēma par “Kursk” rakstvedi, bet 1917. gada oktobrī paaugstināja par kuģa darbvedi. Kopš 1917. gada septembra tvaikonis “Kursk”, kas bija pārvērsts jau par kara transportkuģi, veica regulārus reisus uz Arhangeļsku un atpakaļ, vedot Krievijas bēgļus uz dzimteni, savukārt no turienes – čehu gūstekņus, baltgvardus un citus, kas nevēlējās palikt Padomju Krievijā. Latviešu jūrnieku interešu aizstāvēšanai Liverpoolē tika nodibināta komisija, šodien varētu teikt – arodbiedrība, kuras sekretārs bija E. Bīriņš. Daudziem latviešiem draudēja izsūtīšana dienēt Kolčaka, Deņikina, Vrangeļa armijā – cīņā pret Sarkanu armiju. Pret šādu Anglijas administratīvo iestāžu rīcību arī stingri uzstājās Latviešu jūrnieku komisija, tā pieprasīja jūrniekus sūtīt uz Latviju. Par latviešu jūrnieku lietu tika ziņots pat Lielbritānijas premjerministram Loidam Džordžam, un beidzot ar Latvijas legācijas (vēlāk sūtniecības) Londonā palīdzību tika panākts, ka nevienu latviešu jūrnieku pret viņu gribu vairs nesūtīja dienēt svešās armijās, bet atļāva atgriezties Latvijā vai izvēlēties darbu uz kuģiem.

MŪSU PIRMIE DIPLOMĀTI IZAUGA NO TAUTAS

1918. gada beigās Liverpoolē pie latviešu jūrniekiem ar lūgumu aizdot Latvijas valstij naudu ieradās tās ārlietu ministrs Zigfrīds Anna Meierovics. Tobrīd nauda bija nepieciešama Latvijas Pagaidu valdības delegācijas darba nodrošināšanai Parīzē, kā arī Latvijas legācijas (vēlāk sūtniecības) izveidošanai Londonā. Tā kā starp jūrniekiem bija vairāki turīgi kapteiņi – kuģu īpašnieki, aizdevums tika savākts visai liels, par ko Latvijas valdība bija ļoti pateicīga. Šī finansiālā darījuma un citu Latvijai svarīgu pasākumu organizācijā lieli nopelni bija tieši E. Bīriņam. Z. A. Meierovics, kā arī G. Bisenieks, kurš strādāja Latvijas ārlietu dienestā no valsts neatkarības pirmajām dienām kā informācijas biroja vadītājs Londonā (kopš 1921. gada aprīļa – sūtņa un pilnvarotā ministra rangā), augstu novērtēja E. Bīriņa devumu Latvijas labā. Viņš bija uzkrājis vērtīgu pieredzi, dzīvodams un darbodamies Lielbritānijā, kļuvis par visai kompetentu un perspektīvu darbinieku Latvijas diplomātiskajam korpusam. G. Bisenieks 1919. gada 22. aprīlī rekomendēja ārlietu

E. Biriņš (centrā) Lielbritānijā citzemju konsulu vidū

ministram Z. A. Meierovicam E. Biriņu konsula amatam Londonā.¹³ Tiesa, E. Biriņam nebija profesionālās izglītības ārlietās. Bet kam gan no latviešiem toreiz tā bija? E. Biriņš bija komerczinību speciālists, jo 1918. gadā Liverpoolā bija absolvējis Smārta tirdzniecības koledžu, pašmācības ceļā apguvis angļu valodu. Krievu un vācu valodu viņš zināja jau no skolas gadiem. Topošajiem Latvijas diplomātiem bija nepieciešams apgūt ne tikai valodas, bet arī komunikāciju, runas mākslu, uzvedības etiķeti un vēl daudz ko citu, kas ārlietās bija svarīgi. E. Biriņš, nežēlodams spēkus, ar lielu entuziasmu mērķtiecīgi un sekmīgi paveica pirmos neatliekamos uzdevumus Latvijas konsulātā: rūpējās par tā ātrāku iekārtošanu un darba tehnisko nodrošināšanu, atrada šim darbam atbilstošus kadrus. Šajā darbā bija iesaistīta viņa dzīvesbiedre un vēlāk arī jau paaudzies dēls Eduards.

E. Biriņš konsulāta darbības sākuma posmā veica plašu propagandas darbu presē, reklāmas izdevumos, dienesta un personiskajā sarakstē, dažādos Anglijas sabiedrības saietos un pasākumos, lai

veicinātu jaunās Latvijas valsts atzīšanu un atpazīstamību. Starp citu, E. Bīriņš pedantiski vāca un brošēja visas savas publikācijas, īpaši tās, kas attiecās uz konsulāta darbību. Laimīgā kārtā daļa šī vākuma ir saglabājusies, pārvesta uz Latviju, un autoram bijusi pieejama. Interesanti palasīt, cik plaši E. Bīriņš tolaik sadarbojies ar Latvijas dažādu politisko novirzienu preses izdevumiem, kā, piemēram, “Dzimtenes Vēstnesi”, “Jaunākajām Ziņām”, “Brīvo Zemi”, “Zemgalieti”, “Atpūtu” u.c.

Latvijas pārstāvju nelielajai komandai visai bieži nācās uzņemt viesus no ārzemēm un pašu valsts – diplomātus, politiķus, augsta ranga armijas virsniekus, izglītības un kultūras darbiniekus, sakārtot viņu vizīšu dienaskārtību un pavadīt braucienos, ievadīt viņus Lielbritānijas vadītāju, rūpnieku un tirgotāju aprindās. Tam visam bija vajadzīgi finanšu līdzekļi, kuru jaunajai valstij praktiski nebija.

Bet visvairāk Latvijai tobrīd bija vajadzīgi ieroči, munīcija, partīka, apģērbs karavīriem, lai aizstāvētu valsti pret fon der Golca un Bermonta-Avalova, Andrieva Niedras avantūrām. Palīdzēja gan angļu militārā misija Latvijā, gan G. Bisenieka, E. Bīriņa daudzie draugi un paziņas, piemēram, ģenerālis Alfrēds Berts,¹⁴ latviešu galdnieks no ASV Ernests Minka¹⁵ u.c. Valūta, ieroči, investīcijas ražošanas attīstībai Latvijai nereti tika dotas uz kredīta un bez īpašiem nosacījumiem. Tieši E. Bīriņš bija lielākais palīgs G. Biseniekam – sūtnim Londonā šajā Latvijai tik sarežģītajā un kritiskajā posmā. Sākotnēji, vismaz līdz 1923. gada pavasarim, viņu starpā valdīja lietišķas un draudzīgas darba attiecības, taču nedaudz vēlāk labā gaisotne sāka jūtami pasliktināties. Kā jau iepriekš atzīmēts, E. Bīriņš nebija no tiem, kas spēja paciest kritiku, viņš bija cilvēks ar pietiekami augstu pašnovērtējumu un, iespējams, gaidīja arī ātrāku savas karjeras augšupeju, jo bija nostaigājis garu cīņas ceļu un reāli piedalījies visās tajās aktivitātēs, kas noveda Latviju līdz neatkarībai. Taču, ikdienas saskarsmē redzot visas personības rakstura šķautnes un apsverot sūtniecības darba perspektīvas, 1923.–1924. gadā, kad tika risināts jautājums par jaunā Latvijas sūtņa Londonā kandidatūru atlūgumu iesniegušā G. Bisenieka¹⁶ vietā, pēdējais bija pret E. Bīriņu kā Latvijas sūtniecības vadītāju. Neapšaubāmi, E. Bīriņš ļoti vēlējās šo posteni un bija pārliecināts, ka viņam ir vislielākās tiesības to iegūt. Viņš taču patiesi bija daudz paveicis diplomātisko, bet it īpaši starptautisko ekonomisko un kultūras sakaru nostiprināšanā starp Latviju un Angliju! Vēl vai-

rāk – no 1924. gada novembra līdz 1925. gada martam E. Bīriņš veica sūtniecības Lielbritānijā pagaidu vadītāja pienākumus šo posteni atstājušā G. Bisenieka vietā.

Labo savstarpējo attiecību izjukšanai starp G. Bisenieku un E. Bīriņu bija vairāki būtiski cēloņi. Šķiet, viens no tiem bija, kā ļoti skarbi, bet objektīvi atzīmējis G. Bisenieks savā vēstulē Z. A. Meierovicam 1923. gada 15. martā: “Līdz šim esmu atturējies no personīgām lietām, jo nav patīkami ar tām nodarboties, bet tagad pārrunājamās pārgrozības spiež man to darīt. Es nedomāju, ka Bīriņa kungs sava rakstura dēļ ir noderīgs Charge d’Affaires (pilnvarotā lietveža) amatam. Paskaidrojuma dēļ atļaušos sev Bīriņa kungu raksturot. Viņš ir čakls un nenogurstošs darbinieks, bet, no otras puses, tas izturas tā, it kā tikai Bīriņš varētu ko padarīt, cits neviens. Viss, labs vai slikts, ko Bīriņš dara, viņa acīs ir jau tādēļ vien labs un, ko kāds cits dara, tādēļ nevērtīgs.”¹⁷

Vajadzēja būt kam ļoti nopietnam, lai inteligēntais, raksturā līdzsvarotais un atturīgais G. Bisenieks vērstu tik ļoti nosodošu kritiku pret E. Bīriņu, ar kuru kopā Anglijā sabiedriski politiskajā darbībā viņi bija jau kopš 1913. gada.

Cits viņu domstarpību cēlonis varētu būt atšķirības ideoloģiskajos uzskatos. E. Bīriņš līdz 1908. gadam pozicionēja sevi kā vienu no Latvijas Sociāldemokrātijas dibinātājiem un vadītājiem. Šajā laikā gan bija izjukusi viņa draudzība ar Miķeli Valteru – agrāko laiku spilgtāko Sociāldemokrātu savienības ideologu, bet kopš 1917. gada – vienu no Latviešu zemnieku savienības līderiem un vadošajiem Latvijas diplomātiem. E. Bīriņš 20. gadu sākumā savos uzskatos vairāk bija sociāldemokrāts, bet formāli iestājās LSDSP tikai 1931. gadā. Tradicionāli – saistīties ar kādu politisku partiju vajadzēja jau krietni agrāk, šī iemesla dēļ neviens politiskais spēks aktīvi neiestājās, lai E. Bīriņš kļūtu par sūtni Londonā, bet nedaudz vēlāk, lai saglabātu ģenerālkonsula posteni. Savukārt G. Bisenieks līdz 1917. gada Ļeņina politiskajam apvērsumam pieslējās Latvijas Sociāldemokrātijas boļševiku spārnam, bet pēc tam M. Skujenieka sociāldemokrātiem – maziņkiem, tad progresīvo jaunsaimnieku, mazzemnieku un darba tautas partijai “Progresīvā apvienība”.

Tostarp Latvijas valdošās aprindas vēlējās jaunā sūtņa amatā citas ideoloģiskas orientācijas cilvēku. To klaji izteica Zemnieku savienības laikraksts “Brīvā Zeme”, rakstot, ka valstij Anglijā

vajadzīgs sūtnis no pilsoniskās sabiedrības, t.i., no labējām partijām. Zemnieku savienības vēlmes tomēr nepiepildījās, par Latvijas sūtni Lielbritānijā 1925. gada martā kļuva Fridrihs Vesmanis, kas līdz tam bija 1. Saeimas priekšsēdētājs, sociāldemokrāts.

Acīmredzot jau minētie E. Bīriņa trūkumi konsulāta darbā un asumi sadzīvē, kā arī daži citi, principiāli svarīgi momenti noteica to, ka E. Bīriņš vismaz uz kādu laiku bija spiests pamest diplomāta posteni Londonā.

Kā vēstī dokumenti, E. Bīriņam bija izveidojies atklāts konflikts ar konsulāta darbiniekiem K. Studentu un K. Jumuci, kuri Latvijas Ārlietu ministriju rakstiski informējuši par it kā aizdomīgiem E. Bīriņa finanšu darījumiem un nesaskaņām ģimenē. Taču nekādi pierādījumi par Bīriņa finansiālajiem pārkāpumiem netika atrasti, kaut gan ministrija divu mēnešu garumā veica revīziju konsulātā. Cita lieta, ka E. Bīriņam kā Latvijas redzamai politiskai un diplomātiskai figūrai, sešu bērnu tēvam kopš 1925. gada bija tā saucamais dienesta romāns ar konsulāta un vēstniecības Londonā darbinieci Lidiju Podiņu.¹⁸ Tā rezultātā E. Bīriņš aizgāja no ģimenes, un viņa iepriekšējā laulība 1927. gada 19. februārī tika šķirta. Protams, Latvijas valsts vadība, it īpaši Ārlietu ministrija, bija nemierā ar šādu E. Bīriņa rīcību, kas negatīvi ietekmēja valsts prestižu. Viņam tika pieprasīts paskaidrojums. Tajā viņš F. Cielēnam rakstiski skaidro savas attiecības ar Ievu Strožu: “Man toreiz bija tikai 23 gadi. Pēc vairāk nekā diviem gadiem, cietumā pavadītiem, es iekritu sievietes rokās, par ko man vēlāk nācās dārgi maksāt ar savu ģimenes dzīvi,”¹⁹ – viņa it kā pat draudējusi nodot policijai E. Bīriņu, ja tas pārtrauks attiecības ar viņu. Tādēļ viņš patiesībā emigrējis, taču vēlāk Ievu Strožu Londonā tomēr pieņēmis un gada laikā apprecējis, viņš tikai bērnu dēļ pacietis šo sievieti, bet tagad atradis īsto. Savukārt no I. Strožas puses pats Bīriņš raksturots kā brunču mednieks.

Savas autoritātes krišanu kādreizējo līdzgaitnieku acīs vēlāk netieši atzīst arī pats E. Bīriņš, kādā paskaidrojuma dokumentā padomju varas apstākļos 1946. gadā rakstot: “Manu likteni izšķīra sociāldemokrātu partijas līdera sūtņa Fridriha Vesmaņa ierašanās Londonā, kurš 1927. gadā pieprasīja savam partijas biedram, toreizējam buržuāziskās Latvijas ārlietu ministram Feliksam Cielēnam tūlītēju manu atsaukšanu, kas arī notika, un ar 1927. g. aprīli es vairs neskaitījos par buržuāziskās Latvijas ģenerālkonsulu.”²⁰

E. Bīriņš, Z. A. Meierovics, F. Cielēns Londonā 1920. gadā

E. Bīriņš palika savā iepriekšējā amatā vēl līdz 1927. gada augustam, kad pēc paša vēlēšanās tika no tā atbrīvots. Sūtniecībā darbavietu saglabāja viņa dēls Eduards. Londonā palika dzīvot E. Bīriņa kundze un bērni.

E. Bīriņš aizejot izmantoja iespēju no šī notikuma gūt kārtējo plašo publicitāti. 1927. gada augustā laikraksti vēstīja, ka Londonā Latvijas konsulātā tikusi sarīkota visai pompoza pieņemšana sakarā ar E. Bīriņa atkāpšanos no sava amata. Presē publicētas veselas fotogalerijas un attēli ar E. Bīriņu Lielbritānijā akreditēto valstu ģenerālkonsulu un citu pazīstamu personu vidū. Uz atvadām kolēģi uzdāvinājuši viņam zelta kabatas pulksteni ar iegravējumu "To Mr. E. Birin. Consul General for Latvia from the Consular Corps in London 19.08.1927.". Cildinošus vārdus sakarā ar E. Bīriņa demisiju

no ģenerālkonsula posteņa viņam veltījuši Latvijas un Anglijas vadošie laikraksti, kā, piemēram, “Jaunākās Ziņas”, “Pēdējā Brīdī”, “Financial Times”, “The Times” u.c.

Tomēr aiziešana no ģenerālkonsula vietas E. Bīriņam bija liels trieciens, ko viņš ļoti pārdzīvoja. Faktiski tā bija E. Bīriņa aiziešana no diplomātiskā dienesta vispār, kaut arī viņš ilgu laiku gaidīja jaunu nozīmējumu Latvijas ārlietu resorā. Viņš ļoti cerēja uz savu draugu palīdzību, meklēja atbalstu un protekcijas it īpaši Ārlietu ministrijā. Tā aizsākās viņa pazīšanās ar Vilhelmu Munteru, diplomātu, kurš tad visai strauji virzījās augšup pa karjeras kāpnēm.

LAIKMETU MAIŅAS VIRPULĪ

1927. gads E. Bīriņam bija smags pārbaudījumu un pārmaiņu laiks arī citās dzīves jomās. Laulības šķiršanas lietas izskatīšana kā Latvijas Ārlietu ministrijā, tā arī Anglijas un Latvijas tiesās izvērtās visai skandaloza un tāpēc bezgala nepatīkama, savstarpēju apvainojumu pārbagāta no abām pusēm. Tiesa nosprieda, ka trīs Bīriņu bērni (Eduards, Boriss, Velta) dzīvos pie mātes, bet pārējie trīs (Voldemārs, Artūrs, Olga) – pie tēva.²¹ E. Bīriņš pēc aiziešanas no konsula amata vēlējās palikt Londonā, nodarboties tur ar biznesu. Taču liktenis lēma citādi – Eduardam un viņa nākamajai sievai Lidijai Podiņai nācās atgriezties Latvijā. Eduarda apgādībā atstātie bērni nodzīvoja un gāja skolā Rīgā tikai dažus gadus, tad atgriezās pie mātes Anglijā. Viņa Londonā bija atvērusi savu modes veikalu un tādā veidā spēja uzturēt visus sešus bērnus.²²

Turpretī E. Bīriņam ar nākamo sievu pēc pārcelšanās uz dzīvi Latvijā 1927. gada rudenī klājās grūti, jo sākotnēji nevarēja atrast pastāvīgu nodarbošanos. Iztiku viņi centās nopelnīt ar gadījuma darbiem. Tiesa, bija vēl kādi finansiāli iekrājumi no Anglijas perioda. Eduards turpināja realizēt arī dažus tirdznieciskus darījumus kopā ar saviem partneriem Anglijā, bet Lidija pārsvarā nodarbojās ar tulkošanu. Tikai 1929. gadā E. Bīriņam izdevās iekārtoties darbā par Rakstnieku un žurnālistu pils pārvaldnieku Siguldā. Tās pašas pils, kura līdz zināmam laikam bija piederējusi kņaziem Kropotkiniem. Eduards ar kundzi pārcēlās uz Siguldu. Arī Lidija strādāja šajā pilī, kļuva par tās dārznieci – audzēja un pat realizēja tirdzniecībā pašu izaudzētās puķes, dārzenus un

augļus,²³ piepelnījās kā privātstundu skolotāja, tulkoja. 1929. gada maijā E. Biriņš un Lidija Podiņa apprecējās.

Kā jau iepriekš tika atzīmēts, E. Biriņš Siguldā aktīvi iesaistījās politiskajā darbībā kā LSDSP biedrs, avīzes “Siguldas Ziņas” līdzstrādnieks. Diemžēl avīze bija tipisks provinciāls izdevums ar visai niecīgu ietekmi sabiedrībā. 1929. gada beigās E. Biriņš kā šīs avīzes speciālkorespondents viesojās Īrijā un pēc tam “Siguldas Ziņas” vairākos turpinājumos sniedza plašu aprakstu par šo braucienu, salīdzināja zemkopības attīstību Īrijā un Latvijā, pakavējoties pie Īrijas lauksaimniecības problēmām.²⁴ Domājams, ka šī ceļojuma laikā E. Biriņš apmeklēja arī Londonu un savus bērnus.

Diemžēl Siguldas pils pārvaldnieka un žurnālista darbs nebija finansiāli ienesīgs. Kā kādā vēstulē savai sievai rakstīja E. Biriņa senais un uzticamais draugs Ernests Minka, kas 1933. gada rudenī bija ieradies Latvijā no ASV latviešu tūristu grupā, “Edis Biriņš rentējis Siguldas pili, tur pazaudējis daudz naudas. Tagad dzīvo Rīgā un gaida uz kāda diplomāta vietu.”²⁵ Arī ne visai veiksmīgais starts Siguldas pašvaldības vēlēšanās veicināja to, ka Eduards un Lidija Biriņi jau 1932. gada rudenī atgriezās Rīgā. Kopš 1935. gada līdz sava mūža beigām viņi dzīvoja Rīgā, Hospitāļu ielā 20, sākotnēji īrēja 3,5 istabu dzīvokli nr. 5, bet vēlāk mazāku dzīvokli – nr. 19.

Lidija Rīgā visai ātri atrada darbu Finanšu ministrijas kuģu apdrošināšanas nodaļā, turpināja arī ierasto tulka darbu. Sākot ar 1937. gadu, viņa regulāri publicējās žurnālā “Ekonomists”, kura nodibināšanā un nostiprināšanā E. Biriņš 20. gadu sākumā, vadot Latvijas konsulātu Londonā, bija daudz paveicis. Tolaik viņš bija arī minētā izdevuma korespondents Lielbritānijā, pastāvīgi sūtīja tam analītiskus rakstus par Latvijas–Anglijas ekonomiskajām un tirdzniecības attiecībām. Žurnāls iznāca kā latviešu, tā angļu valodā.

Diemžēl Eduardam Rīgā neveicās. Savu piecdesmito dzimšanas dienu 1933. gada 7. aprīlī viņš sagaidīja kā bezdarbnieks, “plašākai publikai atkal kļuvis pazīstams ar saviem atklājumiem par nekārtībām Latvijas sviesta eksportā”, – tā atzina Antona Benjamiņa vadītās “Jaunākās Ziņas”.²⁶ Šajā sviesta lietā E. Biriņš bija nopietni aizskāris Zemnieku savienības, bet vēl tiešāk – Latvijas Piensaimnieku Centrālās savienības (LPCS) intereses. LPCS iesniedza sūdzību par E. Biriņu Rīgas apgabaltiesā, apvainojot viņu

neslavas celšanā un faktu falsifikācijā. 1933. gada rudenī Rīgas apgabaltiesa izskatīja šo lietu un attaisnoja E. Bīriņu. Arī Tiesu palāta 1933. gada 1. decembrī apstiprināja šo spriedumu.

Bez šaubām, Zemnieku savienība un personiski K. Ulmanis nevarēja piedot savu sakāvi un vēlāk visādi centās kaitēt E. Bīriņam gan darba meklējumos, gan viņa sabiedriski politiskajās aktivitātēs. Ulmaņa autoritārā režīma apstākļos E. Bīriņš praktiski vairs nebija jūtams sabiedriskajā dzīvē, izņemot visai pasīvo iekļaušanos legālajā organizācijā “Piektais gads”, kur vadībā bija Georgs Bisenieks. E. Bīriņš iesaistījās arī Tautu Savienības veicināšanas biedrībā, Latviešu un britu biedrībā.²⁷ Viņš turpināja darboties Londonas tirdzniecības palātā, taču ar laiku Latvijas–Anglijas ekonomiskās attiecības kļuva vājākas – un līdz ar to arī bizness apsīka. Tikai 1939. gada beigās viņš atrada stabilāku darbu Latvijas Darba centrālē, kur strādāja par pilnvarnieku.

1935. gadā E. Bīriņš uzsāka savu atmiņu rakstīšanu. Acīmredzot tās bija iecerēts arī publicēt, taču asā kritika, ko E. Bīriņš memuāros vērsa pret Latvijas politisko un ekonomisko eliti, partijām, uzsverot to vadoņu nodevību un korumpētību, bija iemesls tam, ka neviena avīžu redakcija vai izdevniecība neuzdrošinājās šo materiālu publicēt. Ulmaņa režīma apstākļos valstī pastāvēja stingra cenzūra.

Par Eduarda un Lidijas Bīriņu dzīvi padomju okupācijas laikā 1940. un 1941. gadā, tāpat arī vācu laikā plašas objektīvas informācijas autora rīcībā vēl nav. Ir tikai zināms, ka Lidija Bīriņa līdz 1940. gada 30. decembrim turpināja strādāt Finanšu ministrijas kuģu apdrošināšanas nodaļā par sekretāri – korespondenti, bet vēlāk līdz vāciešu ienākšanai bija tulks Latvijas valsts apdrošināšanā. Vācu okupācijas vara viņu atbrīvoja no darba kā neuzticamu. L. Bīriņa no 1942. gada 11. marta līdz Sarkanās armijas ienākšanai Rīgā 1944. gada 13. oktobrī veica rēķinvedes pienākumus Pārtikas sagādes departamentā.²⁸

Savukārt E. Bīriņš 1946. gadā vienā no savām vairākām autobiogrāfijām raksta, ka 1940. gadā viņš strādājis par tulku un redaktoru Latvijas Valsts izdevniecībā, bet vācu okupācijas laikā bijis grāmatvedis Rūpniecības direkcijas Celtniecības nozarē. Diemžēl oficiāli un maksimāli ticami dokumenti, kas apstiprinātu to, vēl nav atrasti. Iespējams, tie vispār nav saglabājušies, jo tikuši iznīcināti kara gados. Tikpat maz dokumentāri pierādāmu liecību

Eduarda Biriņa un kundzes Lidijas kapavieta

ir arī par E. Biriņa dzīvi pēckara periodā. Taču tālu no patiesības ir apgalvojums Ērika Jēkabsona un Valtera Ščerbinska sastādītajā grāmatā “Latvijas ārlietu dienesta darbinieki”. Minētie autori vēstures zinātnē ir paveikuši tiešām daudz un ir devuši sabiedrībai vairākas biogrāfiskas vārdnīcas – par Latvijas armijas augstākajiem virsniekiem, advokatūru Latvijā, kā arī citus vērtīgus pētījumus. Taču viņu rīcībā nav bijis īsti pārbaudīta materiāla par E. Biriņa dzīvi pēc 1944. gada. Viņi raksta, ka Otrā pasaules kara beigās viņš devies bēgļu gaitās un vēlāk 1971. gadā trimdā Austrālijā miris.²⁹ Bet tas nav tiesa.

Patiesībā E. Biriņš palika Latvijā un nomira 1971. gada 12. jūnijā 88 gadu vecumā. Viņš ir apglabāts Rīgā 1. Meža kapos. To apliecina oficiālie dokumenti, arī viņa dzīvesbiedre Lidija Biriņa, radi, kaimiņi. Kā vēl šodien atceras viņa krustdēls Voldemārs Kons, kas dzīvo Jelgavā, tad viņš ticis ar E. Biriņu vismaz divas reizes pēc 1944. gada. Acīmredzot šīs kļūdas minētajā grāmatā radušās tādēļ, ka autori izmantojuši īsti nepārbaudītus faktus no visādi

citādi perfektā Osvalda Akmentiņa darba “Es solījos atriebt”, kur, iespējams, E. Bīriņa dēla, arī Eduarda, liktenis pēckara gados ir sajaukts ar tēva dzīvesstāstu.

Nav izslēgts, ka arī oficiālie dokumenti par E. Bīriņu pēckara periodā ir vienkārši pazuduši. Tikai pēc viņa 1951. gada 25. novembrī rakstītās informācijas jāsecina, ka E. Bīriņš pēc padomju karaspēka ienākšanas Rīgā (aptuveni no 1944. gada 13. oktobra līdz 1945. gada beigām) ir strādājis Rīgas Proletāriešu rajona izpildkomitejas kontroles uzskaites birojā par vecāko inspektoru. E. Bīriņš atzīmējis, ka viņam toreiz “nācās veikt daudzas revīzijas tirdzniecības veikalos, sabiedriskās ēdināšanas iestādēs, slimnīcās un citur”. Taču 1945. gada beigās viņš esot smagi saslimis ar sirdi un kļuvis par 2. grupas invalīdu un turpmāk līdz mūža beigām algotu darbu nav strādājis, bet turpinājis darboties sabiedriskā kārtā. Bijis šīs pašas izpildkomitejas civilās aizsardzības grupas priekšnieks un 604. namu pārvaldes namu atjaunošanas un ekspluatācijas veicināšanas komisijas priekšsēdētājs.³⁰ Viņa vaļasprieks, aizejot pensijā, bija grāmatu lasīšana un makšķerēšana Lielupē Pumpuros savas irētās vasarnīcas tuvumā. Jāatzīst, ka E. Bīriņš jau pirms Otrā pasaules kara praktiski bija pametis novārtā savu aizraušanos ar žurnālistiku, nerakstīja arī masu informācijas līdzekļos. Acīmredzot uzmanījās lieki pievērst plašākas sabiedrības, bet it īpaši drošības orgānu uzmanību savai pagātnei, kas varēja nepatikt padomju varai. Kā atceras tuvākie dzīvokļa kaimiņi, Bīriņu ģimene vispār centās dzīvot ļoti klusi un piesardzīgi. Par politiku, ģenerālkonsula gaitām, iepriekšējo laulību ar Ievu Strožu un bērniem ārzemēs E. Bīriņš ieminējās tikai retumis. Vēl vairāk – ar Ievu Bīriņu un abu sešiem bērniem viņš vismaz atklāti nesarakstījās, bet radus Latvijā tikpat kā neapmeklēja pat pēc tā saucamā Hruščova atkušņa iestāšanās. Kā atceras dzīvokļa kaimiņi Jevgenija un Staņislavs Matveki, kas ar viņiem tikušies kopš 30. gadu beigām, „viņi bija atturīgi, it kā vienkārši, taču ar izsmalcinātām kungu manierēm, kaut gan Lidijas un Eduarda Bīriņu dzīvoklī nebija nekādas bagātības, vienīgi klavieres, viņi ļoti mīlēja mūziku, bija daudz skaņuplašu, īpaši Mocarts, vēl te bija milzum daudz grāmatu un dažādu dokumentu mapes. Vasarnīcā viņam patika sēdēt pie loga lielā skaistā pītā krēslā un raudzīties uz Lielupi. Šo krēslu viņš bija mantojis no Akuratera, kurš te bija dzīvojis agrāk. Kad E. Bīriņš nomira, mēs kopā ar

Lidiju vairākkārt braucām uz šo vasarnīcu pēc mantām. Viņa personīgi gandrīz tās visas sadedzināja savā krāsnī, gan fotogrāfijas, gan dokumentus, tikai kāds nieks palika, ko vēlāk es glabāju pie sevis.”

Lidijai pēckara posms bija visai atšķirīgs no vīra, jo viņa ilgstoši strādāja atbildīgā algotā darbā. Tūlīt pēc 1944. gada līdz 1946. gadam viņa bija kodifikatore, tad sekretāre Valsts kuģniecības pārvaldē. Viss tālākais viņas darba mūžs pagāja LPSR Zinātņu akadēmijas sistēmā, sākotnēji ZA Mežsaimniecības problēmu institūtā, no 1950. gada kā sabiedriska aktīviste viņa tika izvirzīta darbā par sekretāri ZA vietējā komitejā jeb arodbiedrībā. No 1947. gada līdz aiziešanai pensijā 1974. gada 30. septembrī L. Bīriņa strādāja ZA aspirantūras daļas svešvalodu katedrā par angļu valodas pārniedzēju, docenti, kopš 1961. gada – par katedras vadītāju. Viņa uzrakstīja kandidāta disertāciju par tēmu “Gleznainās verbālās frazeoloģiskās vienības mūsdienu angļu valodā un to tulkošana latviešu valodā”. Disertācijas vadītājs bija ievērojamais filoloģijas zinātņu doktors Tartu Universitātes profesors Pauls Ariste. Diemžēl šo zinātnisko darbu viņa nepaspēja aizstāvēt. Pensijā L. Bīriņa aizgāja 79 gadu vecumā. Bet arī vēl kā pensionāre viņa strādāja turpat katedrā, palīdzot daudziem topošajiem zinātniekiem apgūt angļu valodu, sekmīgi nokārtot obligāto kandidāta minuma eksāmenu. L. Bīriņa ir apbalvota ar vairākiem ZA un LPSR Augstākās Padoles Prezidija goda rakstiem. Lidija Bīriņa nodzīvoja garu mūžu, nomira 93 gadu vecumā 1988. gada 19. jūlijā un ir apglabāta Meža kapos blakus savam dzīvesbiedram.

EDUARDA BĪRIŅA BĒRNI

Jāatzīst, ka autors uzsācis Eduarda Bīriņa bērnu dzīves gaitu izzināšanu tikai relatīvi nesen, jo līdz šim pamatā analizēta paša Eduarda Bīriņa darbība, nedaudz viņa priekšteču dzīve, bet arī šeit jau atklāts daudz nozīmīga. Kā jau atzīmēts, E. Bīriņa pirmā sieva Ieva un viņu bērni pēc ģimenes izjukšanas 20. gadsimta 20. gados palika dzīvot Anglijā – Londonā un tās tuvākajā apkārtnē. Ir rasta tikai daļēja skaidrība par viņu tālākām gaitām un svarīgākajiem dzīves posmiem, arī ģimenēm, bērniem.

Ieva Bīriņa visu mūžu nodzīvoja Londonā un ilgi uzturēja sakarus ar Latviju, ar savu vecāku radiem Dignājā. Šodien Dignājā

dzīvo Ārijs (Jēkaba Stroža brāļa Jāņa dēls) un Inta Stroži, kā arī viņu trīs bērni – divi dēli un meita.

Eduarda un Ievas vecākais dēls Eduards dzimis 1909. gada 8. jūlijā Anglijā un, tāpat kā viņa tēvs, bijis diplomāts. Strādājis Latvijas konsulātā un sūtniecībā Londonā no 1927. gada 16. septembra, bijis ļoti perspektīvs darbinieks, 30. gados studējis Latvijas Universitātē jurisprudenci. Pēc padomju okupācijas režīma nodibināšanas 1940. gada septembrī tika atbrīvots no darba Latvijas Ārlietu ministrijā. Nav skaidrs, kurp īsti ved viņa dzīves ceļš pēc 1940. gada. Viņš bija precējies ar anglieti Katlīnu (Kathleen Kewell, 1911.15.I-?). Eduards un Katlīna Bīriņi Otrā pasaules kara laikā izšķīrās, un Eduards 1946. gada 7. septembrī apprecējās otrreiz – ar Vudas (Wood) jaunkundzi. Eduards miris 1987. gada janvārī Londonā.

Eduarda un Ievas otrais dēls Valdemārs dzimis 1911. gada 28. novembrī. Ir noskaidrots, ka 1949. gadā, kad tika organizēts pirmais latviešu jauktais koris Sidnejā, to diriģēja Valdemārs Bīriņš. Varbūt tas ir mūsu Bīriņu dēls? Tas vēl īsti nav apstiprināms. Bet ir zināms, ka Eduarda un Ievas Bīriņu dēls Valdemārs ir miris 1976. gada 1. martā Anglijā.

E. Bīriņa trešā atvase – meita Olga jau no agras bērnības aktīvi iesaistījās sabiedriskajā dzīvē, bijusi Latvijas gaidu organizācijā. Olga studēja Londonā un tur apprecējās jau pirms Otrā pasaules kara ar portugāli Eduardo Gonsalesu. Kad 1940. gadā sāka bombardēt Londonu, jaunā ģimene pārcēlās uz Lisabonu. Tur viņiem piedzima četri bērni. Vecākais dēls – arī Eduardo Gonsaless Birin – šodien ir 72 gadus vecs pensionēts sociālo zinātņu profesors. Zīmīgi, ka Gonsalesi ir saglabājuši arī Bīriņu uzvārdu. Eduardo Gonsalesa (Birin), jaunākā, ģimenē ir 11 bērni. Meita Inese Rodrigues ir pazīstama Portugāles žurnāliste. Gonsaless Birin ģimenes izrāda interesi par savu latviešu senču likteņiem. Ar viņiem autoram ir aktīva elektroniskā sarakste.

Taču par pārējiem Ievas un Eduarda Bīriņu bērniem autoram ziņas ir visai minimālas. Ja kāds lasītājs varētu papildināt šo materiālu, autors būtu ļoti pateicīgs.

1. pielikums

PĒTERA UN EMĪLIJAS BĪRIŅU BĒRNI

1. Viktorija Johanna Leonīda (laulībā Bergmane)
2. Eleonora Doroteja Emīlija (laulībā Iklāva)
3. Rozālija Lilija(?–1925.19.X) (laulība ar Nikolaju Konu)
4. Natālija Klāra Anete (1881.III) (laulība 1903.22.VI ar biškopi Aleksandru Kānbergu)
5. Aleksandra (laulība ar Vladimiru Bedai)
6. ? meita (laulībā Stašule)
7. Alfrēds Johans Vilhelms (1878.30.VII–?)
8. Vilhelms Vilis Valentīns (1880–?)
9. Eduards Gotfrīds (1883.7.IV–1971.12.VI)
10. Ādolfs (1885.21.IX–?)

2. pielikums

EDUARDA BĪRIŅA PĒTERA D. DZIMTA

Eduards (1883.7.IV–1971.12.VI)

1. laulība: 1908.XII, šķirta 1927.II

Sieva Ieva (Eva) (dzim. Stroža, 1885.10.(23.)I–1973.4.VI, Londona, Fulhama)

Bērni

1. Eduards Edvards (1909.8.VII–1987.I)
2. Valdemārs (1911.28.XI–1976.1.III)
3. Olga (1913.12.IV–?)
4. Boriss (1914.6.XI–1961.10.XII)
5. Artūrs Arvīds (1916.24.V–?)
6. Velta Eva (1924.30.III–?)

2. laulība: 1929.V

Sieva Lidija Podiņa (1895.25.III–1988.19.VII)

Bērnu nav.

ATSAUCES UN PIEZĪMES

- 1 Sk.: Pauls Kalniņš (1929). Atmiņas no Kurzemes socialdemokratu grupu vēstures. *Jaunais Laiks*, 3, 87. lpp.; Rūdolfs Endrups, Ansis Feldmanis (1936). *Revolucionārās cīņās kritušo piemiņas grāmata*. 2. sēj. Maskava: Prometejs, 19., 25., 59. lpp.; Osvalds Akmentiņš. *Es solījos atriebt: Kāda piemirsta latviešu brīvības cīnītāja Ernesta Minkas (1873–1940) un viņa laikabiedru piemiņai, kad latvieši atradās savā pirmajā trimdā*. [Bostona]: Gaujas apgāds, 1991, 14., 71., 88., 91., 98., 129., 130., 169., 172., 189.–195. lpp.; Ēriks Jēkabsons, Valters Ščerbinskis (sast.) (2003). *Latvijas ārlietu dienesta darbinieki. 1918–1991. Biogrāfiska vārdnīca*. Rīga: Zinātne, 66.–67. lpp.; Ainārs Lerhis (1998). Latvijas ārpolitiskā dienesta un Ārlietu ministrijas pirmie darbības gadi (1919. gads – 20. gadu pirmā puse). *Latvijas Vēstures Institūta Žurnāls*, 2, 100.–128. lpp.
- 2 Citur Eduards Bīriņš min, ka viņam ir bijuši 3 brāļi un 7 māsas. Sk.: E. Bīriņa kadru lieta Latvijas Ārlietu ministrijā. *Latvijas Nacionālais arhīvs – Latvijas Valsts vēstures arhīvs* (turpmāk: LNA-LVVA), 2570–14–156, 203. lp.
- 3 Akmentiņš. *Es solījos atriebt*, 189.–195. lpp.
- 4 Tieši Pētera Bīriņa ģimenei visai tuva bija Jāņa Bisenieka (1819–1898) dzimta no Dobeles (Jelgavas) apriņķa Vircavas pagasta Vidus-Zīģeļiem. Bisenieku ģimenes vecākā meita Trīne – slavenā Latvijas agronoma, viena no pirmajiem redzamākajiem latviešu tautsaimniekiem, sabiedriskā un politiskā darbinieka Jāņa Bisenieka (1864–1923) un neatkarīgās Latvijas diplomāta Georga Vilhelma Bisenieka (1885–1941) māsa bija precējusies ar Dobeles (Jelgavas) apriņķa Jaunsvirlaukas pagasta “Lubenieku” māju saimnieku Jāni Bīriņu (1831–1873), kura brālis Pēteris bija Eduarda tēvs.
- 5 Eduards Bīriņš (2006). Manas atmiņas. Pirmā daļa. 1887.–1905. *Latvijas Vēstures institūta žurnāls*, 3, 118. lpp.
- 6 E. Bīriņa vēstule – paskaidrojums Latvijas ārlietu ministram F. Cielēnam, 28.02.1927. LNA-LVVA, 2570–14–157a, 74.–82. lp.
- 7 Kurzemes guberņas žandarmērijas pārvaldes ziņojums par Dignājas revolucionāru lietu. *Latvijas Nacionālais arhīvs – Latvijas Valsts arhīvs* (turpmāk: LNA-LVA), 36–3b–1, 25., 79., 152. lp.
- 8 Rūdolfs Endrups, Ansis Feldmanis (1933). *Revolucionārās cīņās kritušo piemiņas grāmata*. 1. sēj.: 1905. gada revolūcija. Maskava: Prometejs, 624.–625. lpp.
- 9 Biedrības “Piektais gads” biedru saraksts. LNA-LVVA, 5370–1–131, 11. lp.
- 10 Eduards Bīriņš. *Autobiogrāfija*. Rīga, 1946.07.02., 2. lpp., Dz. Buša personiskais arhīvs.
- 11 L. Bīriņas lieta. LNA-LVA, 12–1–2, 6. lp.
- 12 Laikrakstu izdeva J. Bisenieka vadītā Latviešu lauksaimnieku ekonomiskā sabiedrība (LLES).

- ¹³ G. Bisenieka vēstule Z. A. Meierovicam, 22.04.1919. *LNA-LVVA*, 1312–1–18, 14. lp.
- ¹⁴ Alfrēds Berts (*Burt*, 1895.3.III–1962.9.VI), Anglijas armijas ģenerālis. Pirmā pasaules kara laikā cīnījies Rietumu frontē, 1918., 1919. gadā bija sabiedroto karaspēka komandieris Latvijā cīņās pret fon der Golcu, Bermontu, Sarkano armiju. 1919. gada rudenī pēc viņa vienpersonīgas pavēles angļu kuģu artilērija, kas bija izvietota Bolderājā, veica vācu un bermontiešu pozīciju apšaudi, tādējādi būtiski palīdzot latviešu karavīriem sakaut ienaidnieku Rīgā. Pēc tam A. Berts kļuva par kvēlu Latvijas interešu (politisko, ekonomisko, kultūras) aizstāvi Lielbritānijā. Kopā ar Anglijas parlamentāriešiem apmeklēja Latviju 1923. gada 25. augustā – 14. septembrī. A. Berts, G. Bisenieks, E. Bīriņš kopīgi iesaistījās skautu kustības veidošanā un attīstībā Latvijā, organizēja Latvijas skautu pirmās delegācijas viesošanos Anglijā 1922. gadā. Par nopelniem Latvijas labā tika izvirzīts apbalvošanai ar Triju Zvaigžņu ordeni, taču tas A. Bertam netika piešķirts Anglijas jurisdikcijas nianšu dēļ.
- ¹⁵ Ernests Minka (1873–1940), galdnieks no Liepājas, pirmās latviešu emigrācijas pārstāvis, darbojies Latviešu sociāldemokrātu savienībā Anglijā, piedalījies ieroču iegādē 1905. gada revolucionāriem Latvijā. 1915. gadā pārcēlies uz Filadelfiju (ASV). Aktīvi sarakstījies ar G. Bisenieku, E. Bīriņu, E. Rolavu u.c. piektgadniekiem, sniedzis morālu un materiālu atbalstu neatkarīgas Latvijas izveidošanā un nostiprināšanā.
- ¹⁶ 1923. gada 3. februārī pēkšņi ar plaušu karsoni nomira Georga Bisenieka vecākais brālis pazīstamais agronoms Jānis Bisenieks. Likumsakarīgi un pamatoti, ka vadības grožus viņa vadītajā Latviešu lauksaimnieku ekonomiskajā sabiedrībā jāpārņem Georgam Biseniekam. Taču diplomātiskais dienests Lielbritānijā nebija atstājams uzreiz, un Georgs Bisenieks Rīgā varēja ierasties tikai 1923. gada jūlijā. 5. jūlijā viņš tika ievēlēts par LLES rīkotāju direktoru. Bet faktiski pārņemt darbu no uz laiku ieceltā Anša Frišmaņa varēja tikai 1924. gada beigās, kad pēc vairākkārtējiem lūgumiem ārlietu ministrs viņu atbrīvoja no sūtņa pienākumiem.
- ¹⁷ G. Bisenieka vēstule ārlietu ministram Z. A. Meierovicam, 15.03.1923. *LNA-LVVA*, 2570–14–156, 88. lp.
- ¹⁸ Lidija Bīriņa (dzim. Podiņa, 1895.25.III–1988.19.VII) dzimusi Rīgā, 1915. gadā beigusi Rīgas sieviešu ģimnāzijas 7 klases un 1916. gadā ar vecākiem devusies bēgļu gaitās, sākumā uz Pēterburgu, tad uz Krievijas dienvidiem. Feodosijā ieguvusi mājskolotājas diplomu. 1920. gadā ģimene atgriezusies Latvijā. No 1921. līdz 1924. gadam strādājusi Latvijas Telegrāfa aģentūrā un Latvijas Universitātē studējusi romāņu filoloģiju. Mācības nepabeidzot, izstājās no 4. kursa un 1924. gada septembrī sāka strādāt Londonā Latvijas diplomātiskajā dienestā. Studijas turpināja Londonā. 1951. gadā pabeigusi arī Rīgas Pedagoģiskā institūta Svešvalodu fakultātes angļu valodas nodaļu. (Sk.: *LNA-LVVA*, 7427–1–5310,

- 1.–14. lp.; L. Bīriņas lieta. *LZA arhīvs*, 1–15–3988, 1.–2. lp.; L. Bīriņas autobiogrāfija. *LU Misiņa bibliotēka, Rokrakstu un retumu nod.*)
- ¹⁹ E. Bīriņa atmiņas, 25.11.1951. *LNA-LVA*, 200–4–13, 3. lp.
- ²⁰ E. Bīriņa vēstule – paskaidrojums Latvijas ārlietu ministram F. Cielēnam, 28.02.1927. *LNA-LVVA*, 2570–4–157a, 74.–76. lp.
- ²¹ Latvijas un Anglijas tiesu lēmums Eduarda un Ievas Bīriņu šķiršanās lietā. *LNA-LVVA*, 2570–4–157a, 31.–32. lp.
- ²² Akmentiņš. *Es solījos atriebt*, 188. lpp.
- ²³ Sk.: *Siguldas Ziņas*, 1931, 14, 4. lpp.
- ²⁴ *Siguldas Ziņas*, 1929, 8; 1930, 4; u.c.
- ²⁵ Akmentiņš. *Es solījos atriebt*, 187. lpp.
- ²⁶ *Jaunākās Ziņas*, 07.04.1933.
- ²⁷ Jēkabsons, Ščerbinskis (sast.). *Latvijas ārlietu dienesta darbinieki*, 66.–67. lpp.
- ²⁸ L. Bīriņas lieta. *LZA arhīvs*, 1–15–3988, 2. lp.
- ²⁹ Jēkabsons, Ščerbinskis (sast.). *Latvijas ārlietu dienesta darbinieki*, 66.–67. lpp.
- ³⁰ E. Bīriņa atmiņas, 25.11.1951. *LNA-LVA*, 200–4–13, 3.–4. lp.